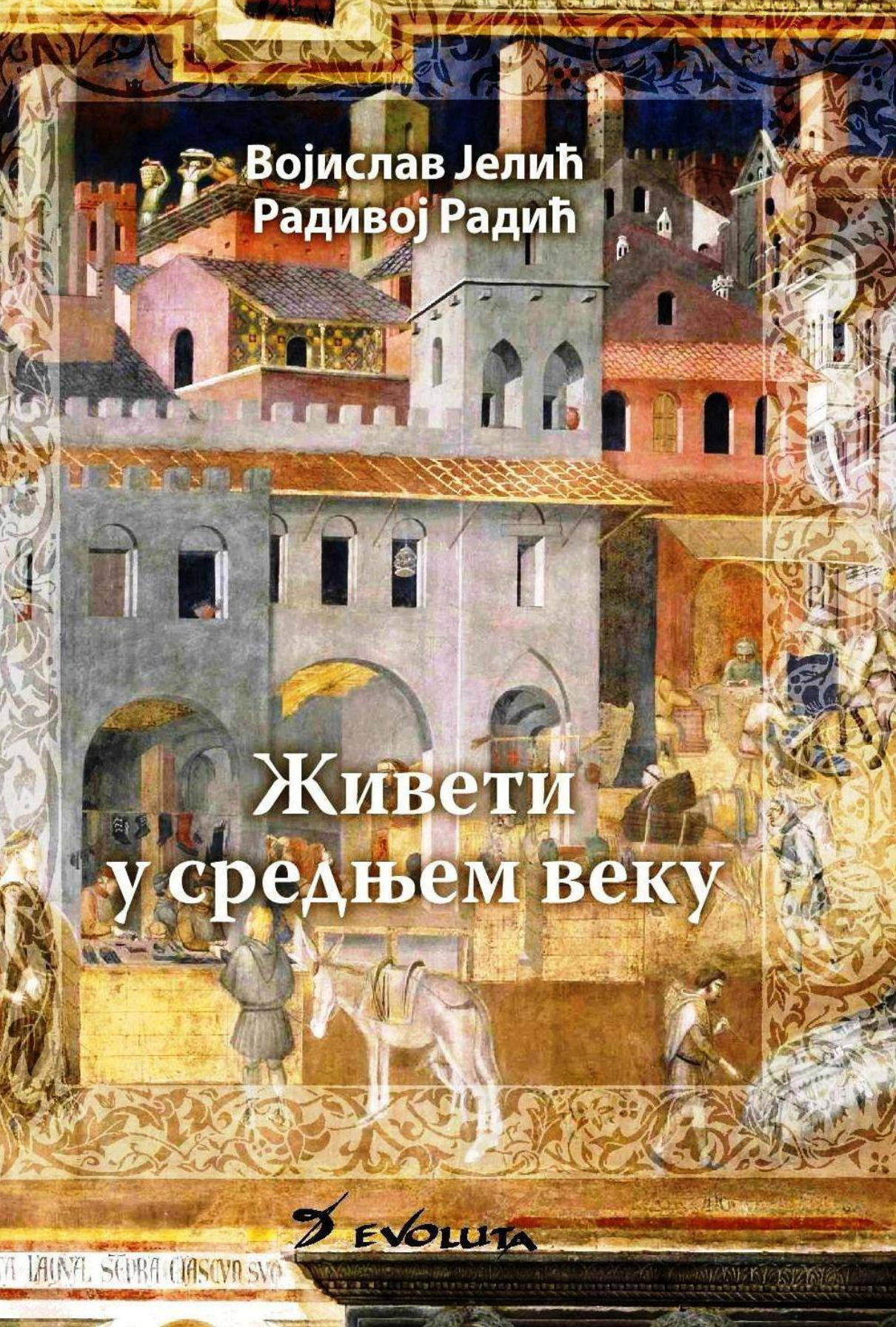

Војислав Јелић
Радивој Радић

Живети
у средњем веку

EVOLUTA

LA LAINA, SOPRA CIASCUN SVO

*Успомени нашег драгог пријатеља
академика Милана Васића*

ПРЕДГОВОР

Упркос огромним променама које је у наш живот унео џиновски раст технологије, упркос вртоглавом увећавању и ширењу постојећих знања, упркос налету нових медија који из дана у дан мењају свакодневицу, жеља савременог човека да сазна прошлост - без обзира да ли је реч о прошлости његове породице, прошлости народа којем припада или, уопште, свеукупној прошлости света - није утихнула. Истовремено, никако се не би могло рећи да данас не излази велики број књига и часописа окренутих историји, као ни то да је историја као научна дисциплина запостављена. Међутим, утисак је да међу многобројним научно утемељеним књигама, прегледним и популарно писаним радовима, стручним расправама и скрупулозно изведеним студијама, ипак недостају текстови који су изашли из пера самих средњовековних писаца, односно, њихови преводи.

Свесни чињенице да у нашој средини постоји интелектуална “глад” за таквом врстом историјског штива у којима ће радознали читаоци наћи непатворене записе, као и мисли и запажања средњовековних аутора, али непропуштене кроз призму савремених историчара, одлучили смо да покушамо да попунимо ту празнину. Исход таквог прегнућа је ова књига која ће, склони смо да верујемо, умети да данашњем човеку приближи тако далеко раздобље као што је средњи век и оновремене људе. У убеђењу да је најважније остварити непосредан додир читаоца и средњовековног писца једноставно смо пустили да сами извори говоре. При том, истражавамао на чињеници да ће понуђени текстови и онима који немају предзнања о средњем веку бити довољни да бар наслуте како је било живети у периоду од V до XV столећа после Христа.

У ову хрестоматију уврстили смо двадесет разноликих текстова састављених у средњем веку, а то су делови појединих законских споменика, одломци из дела историчара, поезија, црквени канони,

богословски списи, поверљиви извештаји, сатирични дијалози, записи. Истрајавали смо на томе да будућим читаоцима понудимо текстове разнолике како по жанру тако и по пореклу. Отуда су избором обухваћени списи написани на грчком, латинском, српском, арапском, персијском, провансалском. О ауторима текстова и самим текстовима дали смо само најнужнија језгровита обавештења, рачунајући да ће они најрадозналији потражити и умети да нађу више података о ономе што их буде посебно занимало.

Уколико је наша књига учинила да далеки свет средњовековља, прекривен златним прахом прохујалих столећа, постане нешто ближи и схватљивији данашњем читаоцу ми ћемо бити умирени и свесни да смо постигли оно што смо планирали.

Београд
2015. године

В. Јелић – Р. Рагић

I САЛИЈСКИ ЗАКОН

Салијски закон (*Lex Salica*) је споменик обичајног права салијских Франака и један од најранијих варварских законских аката. Састављен је на вулгарном латинском језику почетком VI века по наређењу краља Хлодовеха (481-511). За владе његових наследника Салијски закон је подвргнут извесним допунама и прерадама. По овоме закону жене су биле искључене у наслеђивању некретнина, па и наслеђивању престола. После распада франачке државе и завршетка процеса феудализације Салијски закон је изгубио свој значај.

Салијски закон (огломци)

I О позивању странака на суд

1. Ако неко по прописима краљевских закона буде позван на суд, па не дође, пресудиће се да плати 600 динара, што износи 15 солида (златника).
2. Онај, међутим, који другога позове на суд, па сам не дође, а за то нема правоваљаних разлога, пресудиће се да онеме кога је позвао плати 15 солида.
3. А онај који некога позива на суд треба да оде са свједоцима до његове куће, па ако не буде код куће, треба позвати жену или било кога од његових укућана да му саопшти да га је позвао на суд.
4. Међутим, ако је неко спријечен службом краљу, не може бити позван на суд.
5. Али ако је својим пословима био заузет ван села, може да буде позван на суд, као што смо напријед рекли.

II О крађи свиња

1. Ако неко украде сисанче, и то буде доказано, пресудиће се да плати 120 динара, што износи 3 солида.
2. Ако неко украде прасенце које може живјети без мајке, и то буде доказано, пресудиће се да плати 40 динара, што износи 1 солид.
3. Ако неко у својим усјевима нађе туђу стоку без пастира и затвори је, а никоме то не јави, па она угине, треба да накнади штету, а поред тога пресудиће се да плати 1400 динара, што износи 35 солида.
4. Ако неко својом немарношћу повриједи говедо или било коју другу стоку, па то призна, треба да накнади штету, а за себе да задржи повријеђено живинче. Ако не призна, и то му буде доказано, пресудиће се да, поред накнаде штете, плати 600 динара, што износи 15 солида.
5. Ако неко чија је свиња или друга стока ушла у туђе усјеве, то не призна, а буде му доказано, пресудиће се да плати 600 динара, што износи 15 солида.
6. Ако неко покушава да ослободи или избави стоку коју је оштећени због причињене штете затворио или је одвео својој кући, пресудиће се да плати 1200 динара, што износи 30 солида.

X О украденим робовима или неслободним лицима

1. Ако неко украде роба или коња или говече, пресудиће се да плати 1200 динара, што износи 30 солида.
2. Ако роб или ропкиња украду неку ствар свога господара, па слободан човјек прими украдену ствар, пресудиће се да, поред повраћаја роба и ствари, плати 600 динара, што износи 15 солида.

XI О крађама и провалама слободних људи

1. Ако слободан човјек украде ствар која вриједи два динара, а налазила се ван куће, пресудиће се да плати 600 динара, што износи 15 солида.
2. Међутим, ако украде нешто што вриједи 40 динара, а налазило се ван куће, и буде доказано, пресудиће се да, поред накнаде штете и камате, плати 1400 динара, што износи 35 солида.
3. Ако слободан човјек изврши провалу и украде нешто у вриједности од два динара, и то буде доказано, пресудиће се да плати 30 солида.

4. Међутим, ако украде нешто што вриједи више од пет динара, и то буде доказано, пресудиће се да, поред накнаде штете и камате, плати 1400 динара, што износи 35 солида.
5. Ако неко поломи браву или катанац отвори и тако уђе у кућу, па из ње нешто украде, пресудиће се да, поред накнаде штете и камате, плати 1800 динара, што износи 45 солида.
6. Међутим, ако ништа не украде и побјегне, пресудиће се да плати 1200 динара, што износи 30 солида.

XII О крађама и провалама робова

1. Ако роб украде нешто што вриједи два динара, а налазило се ван куће, поред накнаде штете и камате, треба да испружен преко клупе прими 120 удараца бичем.
2. Међутим, ако украде нешто што вриједи четрдесет динара, треба да буде ушкопљен или да плати 6 солида; господар тога роба треба да, на оправдани захтјев оштећеног, накнади штету и камату.

XIII О отмици слободних људи

1. Ако три човјека помажу при отмици слободне дјевојке, треба да плате по 30 солида.
2. Остали, ако их је било више од тројице, треба да плате по 5 солида.
3. Они који су били наоружани стријелама, пресудиће се да плате по 3 солида.
4. Отмичари, међутим, треба да плате 2500 динара, што износи 62,5 солида.
5. Међутим, ако му отму дјевојку која је била закључана или се налазила у женским одајама, пресудиће се да плате откуп за дјевојку и напријед наведену казну.
6. Међутим, ако је отета дјевојка била под краљевом заштитом, казна ће бити 2500 динара, што износи 62,5 солида.
7. Ако краљев кмет или лит отме слободну жену, треба да одговара својим животом.
8. Ако слободна дјевојка по својој вољи пође са робом, губи своју слободу.
9. Треба да се слично поступи и са слободним човјеком који се ожени туђом робињом.

10. Ако неко отме туђу вјереницу и с њом се вјенча, пресудиће се да плати 2500 динара, што износи 62,5 солида.

XIV О пљачкашима

1. Ако неко опљачка слободног човјека, и то му буде доказано, пресудиће се да плати 2500 динара, што износи 62,5 солида.
2. Ако Римљанин опљачка салијског варвара, треба се придржавати поменутог прописа.
3. Ако Франак опљачка Римљанина, пресудиће се да плати 35 солида.
4. Ако неко човјека који се спрема на пут и за то има краљеву исправу коју је јавно показао, покуша да против те краљеве исправе, уз помоћ свједока заустави, пресудиће се да плати 8000 динара, што износи 200 солида.
5. Ако неко нападне човјека на путу, сви они који су сачињавали разбојничку банду или су судјеловали у разбојништву, пресудиће се да плате по 2500 динара, што износи 62,5 солида.
6. Ако неко нападне туђе имање, сви они за које се докаже да су се налазили у разбојничкој банди, пресудиће се да плате 62,5 солида.

[Marko Šunjić, *Hrestomatija izvora za opštu istoriju srednjeg vijeka*, Sarajevo 1980, str. 26-28]

II ПЕТО-ШЕСТИ САБОР

Византијски цар Јустинијан II (685-695, 705-711), сазвао је сабор у Цариграду крајем 691. године. Сабор је трајао до 1. септембра 692. године и представљао је допуну Петог и Шестог васељенског сабора, па се због тога зове Пето-шести сабор. Будући да је одржан у Трулској сали на царском двору зове се још и Трулски сабор. Доне-та су 102 канона који се односе на различита питања црквеног уређења а настоје да учврсте хришћански морал у народу и свештенству. На овом сабору су дошле до изражаја и неке разлике између Рима и Цариграда, па је папа одбио да призна Пето-шести сабор.

Канони Пет̃о-шест̃о̃г сабора

4. Ако се неки епископ, или презвитер или ђакон, или ипођакон, или читач, или појац, или вратар, саживи са женом која се Богу посветила (монахиња) нека буде свргнут, јер је завео Христову невесту; а ако је световњак, нека буде одлучен.

6. Као што је речено у Апостолским правилима, они који ступају у клир безбрачни су, а само читачи и појци се жене. Тако и ми чувајући ово, одређујемо да од сада никакав ипођакон, или ђакон, или презвитер, нису слободни да после свог рукоположења ступају у брачно саживљење. Ко се усуди да ово чини, да буде свргнут. Али ако неко од оних који ступају у клир желе да се вежу са женом законитим браком, нека то учине пре рукоположења за ипођакона, или ђакона, или презвитера.

9. Ниједном клирику се не дозвољава да има гостионицу. Јер ако таквом није дозвољено да улази у гостионицу (крчму), утолико више да у њој друге послужује, и да обавља оно што му не приличи. Ако неко то чини, или да престане, или да буде свргнут.

10. Епископ, или презвитер, или ђакон који узима камату (добит), или такозване постотке (процене), или да престане, или да се свргне.

11. Нико од оних који припадају свештеном реду, или световњак, да не једе опреснохе (пресне хлебове) које једу Јудејци, или у друштву са њима, или у болестима да их призивају, и лекове да од њих прима, ни у бањама заједно са њима купају. Ко се усуди да ово чини, ако је клирик, да буде свргнут, а ако је световњак, да се одлучи.

14. Нека се сачува правило Светих и богоносних Отаца наших у овоме: ако би човек у свему био достојан, нека се не рукополаже за свештеника пре тридесете године, већ да сачека. Јер Господ Исус Христос крстио се у тридесетој години, и почео да учи. Исто и Ђакон пре двадесет пете године, или Ђакониса пре четрдесете године да се не рукополаже.

15. Ипођакон са мање од двадесет година да се не рукополаже. Ако неко буде рукоположен на било који свештенички степен мимо одређених година, да се свргне.

17. Пошто су клирици различитих цркава оставили сопствене цркве у којима су рукоположени и пребегли су другим епископима, а без знања свог епископа постављени су у другим црквама и кроз ово су се показали непослушни, зато одређујемо да од месеца јануара минулог четвртог индикта (=6199. године од стварања света, односно 691. године од рођења Исуса Христа), нико од свих клирика, ма у каквом степену ко био, нема право, без писменог одобрења свог епископа да буде постављен у другу цркву. Ко се од сада овога не придржава (не чува ово), него срамотећи онога ко је над њим обавио рукоположење, нека буде свргнут он, и онај који га је неправилно примио.

18. Они клирици који су поводом напада варвара (непријатеља), или друге какве невоље, напустили своја места, заповедамо да, када престану варварски напади због којих су учинили удаљавање (одлазак), нека се опет поврате у своје цркве, и да их без разлога не напуштају дуго (много). Ако ко поступи супротно овом правилу (канону), нека буде одлучен док се не поврати својој цркви. Овом истом да се подвргне и његов епископ који га задржава.

20. Није дозвољено епископу да у другом граду који му не припада јавно учи. Ако се ко затекне да то чини, нека престане епископовати, и да свршава дела презвитера.

22. Они који су рукоположени за новац, било да су епископи или у било ком степену клира, а не по испитивању и по начину живота, заповедамо да се збаци, такође и они који су их рукоположили.

23. Нико, било епископи, било презвитери или ђакони који предају пречисто Причешће (општење), да не изнуђава од причастника за ово у замену новац, или друго шта. Јер благодат (милост) се не продаје, и ми за новац не дајемо освећење Духа, већ незлобиво давати достојнима дара. Ако се дозна да неко од оних који припадају клиру, потражује од причастника нешто за пречисто Причешће, да буде свргнут као ревнитељ Симонове заблуде и злобе.

24. Није дозвољено онима који припадају свештеном чину, или монасима, да одлазе на коњске трке, или да присуствују позоришним играма. И ако који клирик буде позван на свадбу, при појави саблажњивих игара, нека устане и сместа да се удаљи. Јер нам тако заповеда учење наших Отаца. А ко се у овоме затекне, или да престане, или да буде свргнут.

27. Ниједан од оних који се прибрајају клиру да се не облачи у неприличну одећу, ни када пребива у граду, и кад иде на пут, већ сваки од њих да употребљава одећу већ одређену за оне који припадају клиру. А ако ко учини ово, нека једну седмицу буде одлучен.

31. Одређујемо да клирици који свештенодејствују, или крштавају у молитвеним домовима који се налазе унутар куће, да ово чине са знањем месног епископа. Због тога, ако који клирик не буде ово тако сачувао, нека буде свргнут.

34. Пошто свештено правило јасно објављује и ово, да преступ завере, или удруживања као преступ, забрањен је спољашњим (световним) законима, то много више треба забранити да ово буде у Цркви Божијој. Зато и ми хоћемо да сачувамо, да ако се неки клирици, или монаси, нађу или да су завереници, или су се удружили или плету замке епископима, или саклирицима, нека се сасвим свргну са свог степена.

35. Не сме нико до митрополита да по смрти епископа узима оно што је под влашћу његовог престола, или да присваја његове ствари, или његове цркве, већ да оно буде под чувањем клира Цркве којој је био предстојатељ упокојени, све до ступања другог епископа, изузев када не остане ниједан клирик у оној Цркви. Тада нека митрополит сачува оно у целости, и све да преда епископу који буде рукоположен.

36. Обнављајући што је узакоњено од сто педесет Светих Отаца сабраних у овом богомчуваном и царствујућем граду и шест стотина тридесет сабраних у Халкидону, одређујемо да Константинопољски (Цариградски) престо има иста (равна) преимућства с пре-

столом старог (древног) Рима, и као овај, да се узвеличава у делима (пословима) црквеним, будући да је други после њега. После њега да се броји престо великог града Александрије, затим Антиохије, а за овим, града Јерусалима.

38. Чувамо и ми правило које су поставили наши Оци, а које овако гласи: ако је царском влашћу основан нови град, или унапред буде основан, нека у њему поредак црквеног уређења следује политичким и грађанским (јавним) узорима (обрасцима).

40. Пошто је веома спасоносно приближавати се Богу кроз удаљавање од метежа живота, зато смо ми дужни примати, али не без благовременог испитивања оних који су изабрали усамљен живот, али и у односу на то да чувамо од Отаца предату одредбу. Тако треба примати обећање живота по Богу као чврсто (поуздано) и проистекло из сазнања и расуђивања, после просвећења разума. Онај који хоће да се подвргне монашком јарму, нека буде не млађи од десетогодишњака. У надлежности је настојатеља да за таквога размотри да ли је боље да продужи време пре увођења у усамљенички живот и утврђивања у њему. Јер и Велики Василије, у својим светим правилима је узаконио, да она која себе добровољно посвећује Богу и пригрли девственост, после напуњених седамнаест година, прибраја се реду дјева. Такође и ми последујући примеру за удовице и ђаконисе, установили смо сразмерно (аналогно) поменутом добу (старости), за оне који се одлучују за усамљенички живот. Јер је код божанског Апостола прописано, са шездесет лета изабрати удовицу у Цркви (1 Тим 5:9). А света правила су предала, да ђаконису рукополагати са четрдесет година. Јер се видело да је Црква благодаћу Божијом постала крепкија (снажнија) и напреднија, а верни су чврсти и поуздани у чувању божанских заповести. Пошто смо ово савршено појмили, сходно томе одређујемо: онај који намерава да започне подвиге по Богу, нека обавезно буде знаменован благословом благодати као неким печатом, да га подстакнемо да не касни, оклева много и не колеба се, као и да га још више ободримо у избору добра и утврђивању у њему.

41. Они који желе у градовима или селима да одлазе у осаму, и да у самоћи о себи самима размишљају, најпре су дужни да ступе у манастир, вежбају се усамљеничком живљењу, и у периоду од три године да се покоравају старешини манастира у страху Божијем, и да у свему како је подобно испуњавају послушања; и тако покажу своју слободну вољу за таквим животом. И нека се испитује од месног настојатеља, да ли су од свег срца добровољно ово заволели.

После овога нека једну годину пребивају стрпљиво у самоћи (затвору), да би се још више открила њихова намера. Јер тако они дају савршено уверавање у томе да, не ради тражења празне славе, већ ради самог истинског (суштог) добра, стреме тиховању (безмолвију). Пошто се испуни толико времена, ако проведу у овој слободној одлуци, нека ступају у усамљеништво (затворништво). Тада им се већ не дозвољава да излазе из таквог пребивања, изузев ради потребе општег служења и користи, или друге потребе која прети чак смрћу, и то са благословом месног епископа. Они који се усуде, без речених узрока да излазе из својих обитељи, најпре их повратити у поменуто усамљеност (затвор) против њихове воље, а потом постом и другим строгостима лечити их, знајући при томе, као што је написано: *“Ниједан који је мейнуо руку своју на љуџ ља се обазире назад, није љрићраван за Царсљво Небеско”* (Јеванђеље по Луци 9, 62).

42. Онима који се називају пустињаци, који носе црну одећу, и с дугом косом на глави обилазе градове, обраћају се мирским људима и женама и срамоте своје обећање (завет), одређујемо, ако хоће они који су подстригли косу да приме лик (образ) осталих монаха, треба их упућивати у манастир, и прибројати их (уврстити их) братији. Ако ово не желе, сасвим их изагнати из градова, и нека бораве у пустињама, од којих су и име себи добили.

44. Монах који је изобличен за прељубу, или брачно општење, и саживео се са женом, нека подлеже казнама за оне који чине блуд.

46. Оне које су изабрале подвижнички живот и настаниле се у манастиру, отуда нека не излазе. А ако их нека неизбежна нужда побуди на то, да ово чине по благослову и извољењу настојатељице. Али и тада су дужне да излазе не оне саме, већ по заповести игуманије са неком од старица и са онима које су прве у манастиру. Заноћивати изван (манастира) сасвим им је забрањено. Такође и људи који проводе монашки живот, да излазе по потреби, али и они по благослову онога коме је поверено игуманство. Зато они који преступају правило које ми сада одређујемо, било да су мушкарци, било жене, да се подвргну одговарајућим епитимијама (казнама).

47. Ни жена у мушком манастиру, ни човек у женском да не почива (спава). Јер верни су дужни да буду изван сваке смутње и саблазни, и да усмеравају свој живот благообразно с благоприличним служењем Господу (Прва посланица Коринћанима 7, 35). Ако ко ово учини, било клирик, било световњак, да се одлучи.

48. Жена онога који је произведен у епископско достојанство, да се разлучи од свога мужа по узајамној сагласности а после његовог рукоположења за епископа, и нека ступи у манастир далеко од пребивања епископа, и да добија потребно за издржавање. Ако се покаже достојан, да се узведе у достојанство ђаконисе.

50. Нико, било световњак, било клирик, да се не одаје игрању коцке (коцкању). Ко се буде нашао да ово чини, ако буде клирик нека се свргне, а световњак да се одлучи.

51. Овај свети и васељенски Сабор сасвим забрањује оне који се именују глумцима (лакрдијаши) и њихове представе, такође и призоре лова и плеса у позоришту. Ко ово садашње правило презире, и преда се било чему што је забрањено, ако буде клирик нека се свргне, а ако је световњак нека буде одлучен.

53. Пошто је духовно сродство важније од телесне свезе, а ми смо сазнали да у неким местима, неки који су примили децу на светом и спаситељном Крштењу, после тога ступају у брачно саживљење са њиховим мајкама које су удовице, наређујемо да од садашњег времена ништа тако не буде чињено. Који се после овог правила нађу да ово чине, такви најпре да одступе од овог незаконитог супружанства (супружништва), потом да буду подвргнути епитимији за прелјубнике.

54. Божанско Писмо нас јасно поучава: *“Не ѱрисѣуѣј ником од својих ѿелесних сродника, и да не оѿкријеш њеѿове срамоѿе”* (Трећа књига Мојсијева 18, 6). Божански Василије у неким својим правилима којима забрањује бракове навео је, а многа је прешао ћутањем, и кроз обоје (једно и друго) устројио је оно што нам је корисно. Јер избегавајући мноштво постидних речи, како не би таквим изразима оскврнио мисао, он је нечистоте означио општим именима кроз која нам је показао незаконите бракове у општем виду. Али, пошто је такво ћутање стварало неизвесност забране за незаконите бракове и сама природа се побркала, сматрали смо за потребно да о овоме изложимо отвореније. Одређујемо од сада, ако ко ступи у брачно општење са братаницом, или отац и син са мајком и кћерком, или са двома девојкама сестрама – отац и син, или два брата са мајком и кћерком, или браћа са две сестре, да подлежу правилу о седмогодишњем кајању (припадању), пошто се разлуче од безаконог саживљења.

62. Тако зване календе, вота, врумалије, и свечаност у први дан месеца марта, желимо да сасвим истргнемо из живота верних. Такође и јавне женске игре (плесове), као нечисте и које могу нанети

многу поругу и штету. Исто тако и игре у име, од Јелина лажно именованих богова, које чине или људи или жене по неком старом обичају који је стран хришћанском животу, ми одбацујемо и наређујемо: ниједан човек (мушкарац) да се не облачи у женску хаљину, или жена (хаљину) доличну мушкарцима; нити да облаче образине (маске) комичне, или сатиричне, или трагичара; при цеђењу грожђа у кацама, не призивати гнусно име Диониса, и при ливању вина у бачве не оглашавати смех. Оно што је по демонској обмани (прелести) не чинити, ни из незнања, ни из сујете. Зато оне који од сада, знајући ово, усуде се да чине било шта од више реченог, ако буду клирици, заповедамо да се свргну, а ако су световњаци нека се одлуче.

65. Они који о младинама ложе ватре испред својих радионица или кућа, које по неком старом (*ѡаѡанском* – В. Ј. - Р. Р.) обичају безумно прескачу, заповедамо да од сада то има престати. Зато, ако неко учини било шта тако, ако је клирик, да буде свргнут, а ако је световњак, нека се одлучи. Јер је у Четвртој књизи царства (у преводу Библије Ђ. Даничића то је Друга књига о царевима) написано: *“И саѡради Манасија жрѡивеник свој војсици небеској, у два ѡпрема дома Госѡодњеѡ, и ѡревоѡаше децу своју кроз оѡањ, и врачаше и ѡаѡаше, и усѡироји оне иѡѡо врачају ѡо уѡѡробама, и умножи врачаре, и умножи оне који чине зло ѡред Госѡодом да Га разѡњеве”* (Друга књига о царевима 21, 5-6).

69. Никоме, од свих који припадају световњацима, да не буде дозвољено да улази унутар светог олтара. Али по неком старијем предању, то се не забрањује власти и достојанству царском, када жажели да принесе дарове Творцу.

71. Они који проучавају грађанске законе, нису дужни да следују јелинским обичајима, или да посеђују гледалишта (позоришта), или да свршавају такозване килистре, или (да се одевају) у одећу која је у општој употреби. Ни у време када почињу учење, ни тада када их завршавају, нити уопште док траје то учење. Ко се од сада усуди да ово чини, нека буде одлучен.

72. Није дозвољено православном мужу да се везује са јеретичком женом, ни православној жени за мужа јеретика да се уда. А ако се буде нешто такво нашло да је учињено од било кога, брак сматрати неважећим (ништавним), и незаконито саживљење раставити. Јер не подобаје мешати несмешиво, нити састављати вука с овцом, и наследство грешника с делом Христовим. Ако ко преступи што смо ми одредили, нека буде одлучен. Али ако неки, будући још у неверју и нису приборјани стаду православних, и сјединили су се

међу собом законитим браком, потом једно од њих, избравши добро (Христа) прибегне истинској светлости, а друго је остало у оковима заблуда не желећи да погледа на божанске зраке (луче), и ако је при том неверној жени угадио да живи са верним мужем, или напротив неверном мужу са верном женом, то да се не раздваја, по божанском Апостолу: *“Јер се неверујући муж ѿосвећии женом, и жена неверујућа ѿосвећии се мужем”* (Прва посланица Коринћанима 7, 14).

74. Не треба у домовима Господњим или у црквама чинити такозване агапе (трпезе братољубља) и унутар јести, и простирати постеље. Који се усуде да ово чине, или да престану, или да буду одлучени.

75. Желимо да они који долазе у цркву ради појања, да не употребљавају раскалашну вику, и не изнуђавају из себе неприродни глас, и не уводе ништа несаобразно и несвојствено Цркви, него са великом пажњом и умилењем да приносе псалмопој Богу који види скривено, јер је света реч поучила синове Израилеве да буду побожни (Трећа књига Мојсијева 15, 31).

76. Чувајући част Цркве, не доликује да се унутар светих дворишта (порти) постави крчма (кафана), или што је за храну, или пак чинити друге продаје. Јер Спаситељ наш и Бог, поучавајући нас живљењем у телу, заповедио је, *“не ѿривајте од дома Оца мога, дом ѿрговине”* (Јеванђеље по Јовану 2, 16). Он је мењачима просуо новац, и изгнао оне који светињу чине јавним (местом). Зато ако се који затекну у овом преступу, нека буду одлучени.

80. Ако ко, епископ, или свештеник, или ђакон, или било ко од клиру приборјаних, или световњак, немајући никакву неодложну потребу, или посао због кога би за дуго био удаљен од своје цркве, већ пребивајући у граду, у три недељна дана у току три седмице не враћа се (у цркву), ако је клирик, да буде свргнут, а световњак да буде удаљен од општења.

83. Нико да не даје Евхаристију телима умрлих. Јер је написано: *“Узмијте, једиие”* (Јеванђеље по Матеју 26, 26), а тела умрлих нити могу узимати, нити јести.

86. Они који на погибао душа, сабирају и држе блуднице, ако су клирици, наређујемо да се одлуче и свргну, ако су световњаци, да се одлуче.

87. (Жена) Која остави мужа, ако пође за другог, прељубочиница је, по светом и божанском Василију, који је из Јеремијиног проро-

чанства изнео и ово: када жена оде другом човеку, нека се не враћа своме мужу, него оскврњена нека се скврни (Књига пророка Јеремије 3, 1). И опет: Ко држи прељубницу, безуман је и грешан. Јер, ако се нађе да је оставила мужа без разлога, он је (муж) достојан снисхођења, а она епитимије (казне). А снисхођење њему да буде у томе, да он буде у заједници (општењу) са Црквом. Али, који је оставио жену са којом је у законитој вези и узео другу, по речи Господњој (Јеванђеље по Луки 16, 18), повињава се суду прељубочинца. По правилима (канонима) наших Отаца такви имају да оплакују (грех) једну годину, две године да слушају, три године да припадају, а у седмој (години) да стоје са вернима, и тако да се удостоје Приноса (Причешћа), ако се буду кајали у сузама.

88. Нико да унутар светог храма не уводи животињу (домаћу), изузев ко путује и притешњен је највећом потребом, и лишен коначка и гостионице, а нађе се у таквом храму. Да не би животиња, ако не би била уведена унутра, угинула и сам он изгубивши животињу, а затим и лишавајући се могућности да продужи путовање, био изложен смртној опасности. Јер, субота је била ради човека (Јеванђеље по Марку 2, 27); а затим је потребно свим средствима бринути се о спасењу и безопасности човека. Ако се ко буде нашао, по више реченом, да без нужде уводи животињу у храм, ако је клирик, да буде свргнут, а световњак да буде одлучен.

91. (Жене) које дају средства (лекове) за побачај (прекид трудноће), и оне које узимају отрове који убијају плод (заметак), подвргавамо их казни (епитимији) за убицу.

93. Она (жена), чији муж је отпутовао и налази се у неизвесности, а пре уверавања о његовој смрти, саживи се са другим, чини прељубу. Исто и оне (жене) војника, које у неизвесности за своје мужеве, удају се, подлежу истом расуђивању, као и оне које због боравка мужа у туђини, не сачекавши да се врате. Али овде се може имати снисхођење у таквом поступку када се поуздано разазна о смрти (мужа). Она пак која се удала из незнања за привремено од своје жене остављеног (мужа), а потом је по повратку му прве жене, остављена, будући да је чинила прељубу али по незнању, зато јој се не забрањује брак, али је боље ако остане тако. Ако се после неког времена врати војник чија је жена због дуговременог његовог одсуства са другим се мужем сјединила: нека опет узме своју жену, ако хоће, да јој се да опрштај због незнања, а такође и мужу који се саживео са њом у другом браку.

98. Онај који узме у брачно општење жену која је заручена, при још живом заручнику (обручнику), нека подлегне кривици прељубочинца.

[Протојереј Радомир В. Поповић, *Васељенски сабори: одабрана докуменѿа*, Треће исправљено и допуњено издање, Београд, 2002, стр. 117-147]

III ЕКЛОГА

Еклога је законски зборник који је објављен у име византијских царева Лава III (717-741) и Константина V (741-775) по свој прилици 741, а не 726. године, како се некада сматрало. Састоји се од 18 чланова (титула) који су се, опет, делили на посебне параграфе. Еклога, састављена на грчком језику, требало је да из опширног Јустинијановог законодавног дела, писаног углавном на латинском језику, издвоји оне одредбе које су се најчешће појављивале у пракси. Уз то, састављачи Еклогe су се трудили да одредбе овог законског зборника прилагоде новим приликама у Византијском царству које су се умногоме измениле у односу на време Јустинијана I (527-565). Штавише, њен значај је далеко превазишао границе Византије тако да је Еклога рано продрла у словенски свет.

Еклога (огломци)

Избор (Еклога)
закона, учињен на скраћени начин
по
нама, Лаву и Константину,

мудрим и побожним царевима
из Институција, Дигеста, Кодекса и Нових конституција
(Новела)
великог Јустинијана
и
измјена у хуманијем смјеру
учињен у мјесецу ожујку, индикција девета
година од стварања свијета 6234
У име оца и сина и светога духа
Цареви Лав и Константин

Господ и стваратељ свих ствари, наш Бог, створио је човјека и подарио га слободом воље те му дао у помоћ закон, у складу с ријечима пророка, помоћу којег га је упознао са свиме оним што треба да чини и избјегава да би с једне стране изабрао оно што доводи до спасења, а с друге стране да би избјегавао узроке кажњавања. Нитко од оних који испуњавају његове заповиједи или који их нарушавају – чега нека не буде! – неће избјећи да добије оно што заслужује према својим чинима. Наиме, Бог је обећао и једно и друго, па снага његове мисли треба остати неизмјерна, а свачије понашање добити наплату према заслуги, како се ријечи еванђеља не би прекршиле.

Зато препуни таквих брига будно пазећи на то да откријемо оно што је Богу угодно, а заједници корисно, сматрајући праведност важнијом од свих ствари на земљи јер је она представник небеса и оштрије оружје од сваког мача за употребу против непријатеља са стране оног тко је његује, увидјевши да су закони што су их донијели претходни цареви написани у многим књигама па је смисао тих књига за неке тешко разумљив, а за друге посве несхватљив, особито за оне који станују изван нашег царског Богом чуваног града, позвали смо наше преславне патриције, преславног квестора и преславне конзуле као и остале који се боје Бога и наредили да сакупе све њихове књиге те након што смо све те (књиге) брижљиво прегледали, нашли смо за умјесно да употребивши оно што је у тим књигама добро урађено и оно што смо измијенили новим одредбама, саберемо у овој књизи на јаснији и краћи начин одредбе о чешћим пословима и уговорима као и казне за кривична дјела да би се јасно утврдила снага тих побожних закона, лако пресуђивало цивилноправне послове, праведно кажњавало преступнике те сузбило и поправило оне који су склони да чине зло.

Нека на то мисле, нека на то пазе они које је поставила наша милост да суде спорове и у чије руке је предана праведна вага наших милостивих закона. Тим законима настојимо да Богу угодимо који нам је дао у руке скиптар; с тим оружјем и његовом снагом желимо се супротставити непријатељима; тим законима вјерујемо да ћемо повећати и унаприједити стадо посвећено Кристу и његовом влашћу предано нашој благодати; надамо се да ћемо тим законима себи успоставити старо државно правосуђе.

Титул I. О склапању зарука и о њиховом развргавању

1. Заруке се склапају код кршћана у првој младости након седме године, касније уз сугласност заручника и дозволу родитеља и рођака, ако уговорне стране уговарају у складу са законом и ако нема међу њима запреке, и то или путем капаре односно предбрачног дара или писмено. Ако онај који је дао капару хоће развргнути и не испунити споразум, губи капару, а ако страна заручнице хоће развргнути, нека врати двоструку капару, тј. саму капару и још толико.

2. Ако нетко склапа писмено и хоће развргнути, дат ће дјевојци накнаду у складу с писменом, а ако страна заручнице без законом призната разлога жели развргнути, дат ће заручнику исту своту коју је тај обећао писменом, заједно с оним што је обећао и нека буде слободна.

3. Ако се нетко заручи с дјевојком и због мржње или због било којег разлога одуговлачи склопити брак, заручница је дужна чекати двије године па ће га након тога страна заручнице позвати у присутности свједока да склопе брак те, ако прихвати, ствар је у реду, ако пак не, дјевојка има право да ступи у брак с ким жели и да задржи оно што је добила од заручника.

4. Ако је пак ријеч о дјечи без родитеља, мушкој или женској, која су по нечијем савјету склопила заруке и након тога се предомислила, она имају право до петнаесте године развргнути уговор без казне јер су без родитеља и јер нису још свјесни својих пробитака. Али ако су постали пунољетни, како имају већ разум, не дозвољава им се убудуће да развргну.

Титул II. О дозвољеним браковима и брачним сметњама, првом и другом, писменом и без исправе, и о њиховом раскиду

1. Брак се у кршћана закључује или писмено или без исправе између мушкарца и жене кад обоје имају доб потребну за сједињење, тј. мушкарац почевши од 15. године, а жена почевши од 13. године, уз њихов пристанак и сагласност родитеља.

2. Брачне сметње постоје међу онима који су међусобно уједињени светим и спасоносним крштењем, тј. кум с кумчетом и с њезином мајком, исто тако и његов син с истом дјевојком и њезином мајком. Затим, сви они који се међусобно признају као крвни рођаци, тј. родитељи с дјецом, браћа са сестрама као и њиховом дјецом, такозвани братићи као и укључивши дјецу наведене дјеце као и они који се признају рођаци по својти: очух с кћерком своје супруге,

свекар са снахом, мужев син с маћехом, мужев брат са снахом, тј. братовом женом. Исто тако и отац и син с мајком и кћерком, два брата и двије сестре. Све те особе не смију склапати ни заруке.

4. Ако се догоди да жена умре без дјеце прије мужа, он задржава у своју корист само четвртину цијела мираза за који је, како је наведено, изјавио да га је примио, а остатак, половицу и четвртину мираза он ће повратити било насљедницима према њезиној посљедњој вољи, било неопоручним насљедницима. Ако муж умре без дјеце прије жене, исто тако осим враћања цијела мираза, што је изјавио да га је примио, она ће примити у своју корист и четврти дио вриједности мираза из читаве преостале имовине мужа на име тога случаја, док ће остали дио мужеве имовине стећи његови насљедници било по његовој посљедњој вољи било неопоручно.

7. Ако се пак један од брачних другова, муж или жена, без склапања другог брака, жели одвојити од своје дјеце, ако су та малолетна, они не смију учинити, него ће имати бригу и управу над дјецом по ријечима апостола; “Нека удовица с дјецом или с унуцима научи поштивати свој властити дом, јер то је Господу угодно.” Ако су пак дјеца пунољетна и ступила у живот и могу сама управљати својим пословима, а један од родитеља тражи да се одвоји од њих, он ће моћи узети своја властита добра и дио једног дјетета према броју дјеце.

12. Божја мудрост Створитеља свих ствари учи да је (брачна) веза оних, који су у Божје име склопили брак, нераскидива. Јер он, који је од ништа створио човјека, није одредио да се жену створи на исти начин, премда је то могао, него ју је саздао од мужа да би на тај начин прописао њихову нераздрживост и да би јасно истакао да је иста твар у двије особе. И зато није од мужа одвојио жену која је на змијин савјет завела мужа на горак залогај, а исто тако није од жене одвојио мужа који је у исто вријеме као и она преступио Господов налог, него је казнио грешку, а да није раздвојио заједницу. Дакле, тај је јасни закон, потврђен рјечју такођер и од Створитеља, кад су га питали фарисеји да ли је дозвољено мужу да се одвоји од своје жене ма из којег разлога јер је он одговорио да они који су сједињени од Бога нека се не одвајају од људи ни из којег разлога осим прељубе. Зато и ми, слиједећи то и томе се подвргавајући, не желимо доносити друкчије законе. Али, како својство злоће остаје безбрижно у многим људима те немају љубави једни према другима, те због многих разлога, премда то заправо и нису разлози, долази до раскида брака, сматрамо за нужно изричито изложити у овом закону разлоге због којих се раскидају бракови.

13. Муж се одваја од жене због ових разлога: ако жена учини прељуб; ако снује на било који начин против његова живота или ако зна да други снују, а то му не јави; ако има лепру. Слично се одваја жена од мужа због ових разлога: ако муж није могао да с њом сполно опћи кроз три године од тренутка склопљена брака; ако он снује на било који начин против њезина живота или ако зна да други снују, а то јој не јави; ако има лепру. Ако се догоди да је један од њих опсједнут демоном, они се неће одвојити због тога разлога. Без тих разлога изричито утврђених супружници не смију раскинути брак, како је писано, да оне које је Бог спојио, нека човјек не раздваја.

Титул IV. О једноставним даровањима, тј. оних непосредне употребе и власништва добара или само њихова власништва или ствари које се остављају по нечијој смрти те о разлозима због којих се дарови опозивају

1. За једноставно даровање без исправе потребно је да нека пунољетна особа пред 5 или 3 свједока дарује неком неку од својих ствари, тј. пред 5 свједока у насељеним мјестима и ондје гдје има људи и пред 3 свједока у осамљеним мјестима и гдје се не може наћи пет свједока.

Титул V. О особама које су неспособне опоручивати те о писменим и усменим опорукама

1. Не могу опоручити: они којима је разум помућен због неке болести те малолетници, тј. за мушке особе који имају мање од 15 година, а за женске особе мање од 13 година; они који су посве луди; они који су у заробљеништву. Они пак који су под нечијом влашћу, изузевши њихове властите ствари, не могу опоручити о стварима које су им дали њихови родитељи на име мираза. Такођер они од рођења глухи и нијеми, а они који имају те особине због неке болести, могу опоручити, ако знају писати, и то тако да потпишу властитом руком.

3. Усмена опорукa чини се тако да опоручитељ пред истодобно присутних 7 свједока искаже своју вољу.

6. Ако неко има законито дијете које је учинило нешто против родитеља и у њиховој старости се за њих не брине, ако се појави нетко други који их његује па га они као свог добротинитеља желе именовати насљедником у својим стварима, њихова воља бит ће ваљана.

8. Ако нетко буде рањен у рату или на путу па буде на самрти и жели распоредити своју имовину па у та два случаја не нађе неког

правника или некога другог који зна писати, нека изјави своју вољу пред 7 или 5 свједока; па чак и пред 2, ако се нађу па ће његова одредба бити прихваћена од судаца.

Титул VI. О интестатном наслеђивању и о записима и о онима који се лишавају због незахвалности

1. Ако нетко умре без опорукe а постоје дјеца или унуци, они наслеђују; ако умрли има оца и мајку, дједа и баку или даље претке, ти не могу наслиједити ако постоје дјеца и унуци.

2. Ако нема дјеце и унука, а постоји отац и мајка, дјед и бака, наслеђују најближи.

3. Ако син или кћерка, чији су родитељи живи, умре без дјеце и без опорукe, а има браћу и сестре, и то по оцу и по мајци, наслеђство се предаје родитељима, а браћа немају право приговора. Ако нема родитеља, али постоје дјед и бака, нека наслеђују заједно с браћом по оцу и мајци.

6. Ако нема ни рођака, али постоји жена умрлога, она наслеђује половицу имовине, а друга половина припада државној благајни. Ако умрли нема ни жене, тада читава имовина припада државној благајни као имовина без наслеђника.

10. Ако се накнадно појаве дугови, за које наслеђник није знао, он треба путем свједока или заклетве да покаже од чега се састоји имовина и оно што је преузео и треба да се у складу с тиме нагоди с вјеровницима па се не може тражити ништа више од њега.

Титул VII. О дјечи без родитеља и о старатељству над њима

1. Ако нетко остане сироче у нејакој доби, а постоји имовина, али су родитељи умирући одредили писмено или усмено старатеља, нека се поштује њихова воља. Ако нису, старатељство пада у дужност светих кућа, и то у овом граду што га Бог штити, орфанотрофиј (дом за сирочад) и друге свете куће и славне цркве, а у провинцијама бискупии, самостани и цркве, све док наслеђници не дођу у доб способну за склапање брака. Ако пак не желе склопити брак, свете куће, самостани и цркве чуваћ ће њихову имовину до њихове 20. године, а након тога ће је без икаква умањења предати реченим наслеђницима. Није, наиме, драго Господу да се, како се то до сада радило, одређују друге особе за старатеље те да расипају имовину сирочади, а да сирочад мора просјачити. Свете пак куће и цркве Господина које управљају туђим имовинама и прихватају у складу с Божјом заповиједи стране људе као своје властите, чуваћ ће много боље имовину сирочади и вратити је правовремено.

Титул VIII. О ослобађању и падању у ропство

1. Роб стјече слободу кад то његов господар јавно изјави било у цркви било пред 5 пријатеља позваних због тога, односно, ако их се не нађе 5, чак и пред 3, који ће потписати извјештај и унијети га у службене акте; или с писмом господара у којем се налазе потписи 5 или 3, као што је речено, свједока. Робу се даје слобода и опоруком.

2. Такођер и ако по вољи умрлога или с одобрењем насљедника роб, носећи на глави платно, иде у погребној поворци.

3. Ако господар ожени роба са слободном особом.

6. Ако тко купи од непријатеља слободног човјека који је заробљен у рату и врати га његовој кући, ако тај има одакле да плати цијену, договорену међу њима, он је слободан; ако пак нема одакле платити, купац ће га задржати да ради док не плати, у складу с уговором, а суци ће јасно одредити колико треба обрачунати сваку годину на име плаће откупа.

9. Онај који добровољно побјегне непријатељу и поновно пожаливши побјегне и врати се, бит ће робом цијели живот јер је побјегао искључиво по својој вољи и отишао непријатељима.

Титул X. О писменом и усменом зајму и о залозима који се дају у вези с тим

1. Писмена или усмена продаја и купња било којег предмета или ствари или какав други предмет за пријевоз по копну или по води, зајмодавац нека прими своје у складу с увјетима и утврђеним међу њима роком, а зајмопримац нема право да развргне или одгоди повратак дуга зајмодавцу због непријатељског напада или гусарског препада или због било каквога другог догађаја. Ако је зајмопримац дао залог, узет ће натраг у цијелости оно што му припада након што је исплатио дугове; онај који је био преузео залог, неће моћи приговорити дужнику да их је изгубио или дати неки други приговор осим, разумљиво, ако се установи да је дошло до несреће због које су залози пропали те да је заједно са својим стварима изгубио и туђе, а уосталом о томе ће рјешавати суци.

2. Ако неко даде другому зајам и ако дужник није платио на вријеме у складу с њиховим уговором, вјеровник ће га опетовано опоменути и ако након двије или три опомене и посвједочења дужник не жели да се јави или да отплати дуг, онај који држи залог имаће овласт да их прода уз точну јавну процјену учињену писмено преко нотара или прокуратора, да задржи од наплаћене цијене оно што му се дугује, а да вишак, разумљиво, врати дужнику.

Ако праведна продаја залога не успије покрити у цјелини вјеровника, нека се тражи остатак од дужника.

Титул XIV. О вјеродостојним и непоузданим свједоцима

1. Свједоци који имају функцију или војнички положај или звање или су имућни примају се за свједоке према угледу. Ако се појаве непознати свједоци или се оспорава њихово свједочанство, суци нека поступају у сугласности са законом и нека их ставе на муке како би се од њих сазнала истина.

2. Не пуштају се родитељи и дјеца да свједоче једни против других.

3. Нека не свједочи роб или ослобођеник ни у прилог ни против власника.

4. Нека се нитко не сили да предложи свједоке против себе.

5. Свједоци, доведени пред суца због свједочења, нека прво свједоче без заклетве о оном што знају о два или три питања па ако се нађе да су упознати са судским предметом, тада нека се заклињу.

6. Свједоци који живе далеко нека се не силе у новчаним споровима да дођу на мјесто парничења, него нека свједоче о оном што знају преко повјереника који се њима шаље.

7. Ако нетко предложи свједока у властитој ствари, а тога свједока нека друга особа доведе у другом питању против њега, он неће моћи приговорити против тога свједока који против њега свједочи, изузевши ако се не покаже да је међу њима дошло до непријатељства или ако су дали дар или обећање да искриве истину.

Титул XVII. Глава о кривичним стварима

1. Нека нитко насилно не хвата онога који је прибјегао у цркву, него нека свећенику саопћи кривњу прибјегара и нека пруживши осигурање преузме прибјегара од њега како би био законито испитиван и суђен према његову кривичном дјелу. А ако нетко покуша отети прибјегара силом из цркве, тај ће бити кажњен с дванаест удараца и након тога ће се испитати кривично дјело прибјегара.

2. Онај који је доведен одлуком суца или да свједочи или на тражење противника, заклет ће се додирнувши света Божја еванђеља, па ако му се докаже да је криво свједочио, нека му се одреже језик.

4. Онај који покуша да злоставља свећеника било у цркви било на служби Божјој, нека се батина и истјера.

6. Заробљеници које је заробио непријатељ и који су се одrekli

наше савршене кршћанске вјероисповијести, ако се врате у домовину, нека се предају цркви.

7. Ако нетко унајми коња до одређеног мјеста те га тјера или даде одвести даље од уговореног мјеста, штета или смрт унајмљеног коња иде на терет онога који је узео коња у најам те он мора накнадити штету власнику коња.

8. Онај који затвара туђе животиње те учини да угину од глади или убије на други начин, осуђује се на двоструко.

9. Ако се побију међусобно овнови или волови, ако онај који је први навалио буде убијен, господар оног који је убио није одговоран; али ако угине нападути, одговара господар онога који је убио па или предаје животињу господару онога који је убијен или му накнађује штету.

10. Онога који краде у војном логору или за вријеме похода, ако се ради о оружју, батина се, а ако се ради о животињама, сијече му се рука.

13. Онога који одводи ма какво туђе стадо, за први пут се батина; за други пут тјера се у заточеништво; за трећи пут сијече му се рука; разумљиво, оно што је одагнато, враћа се правом власнику.

14. Онима који оскврњују мртваце у гробовима, нека се одсијече рука.

15. Онога који уђе до олтара по дану или ноћи те нешто украде, ослијепит ће се, а ако краде у цркви изван олтара, батина се као безбожника те након што га се ошиша, шаље га се у заточеништво.

16. Оному који украде слободна човјека и прода га, сијече се рука.

18. Кривотворитељима новаца нека се одсијече рука.

19. Онога који има жену па сполно опћи с другим женама, батина се с 12 удараца да би се уразумио, без обзира на то да ли је богат или сиромашан.

20. Ономе који нема жене па сполно опћи с другима, треба се дати 6 удараца.

21. Ономе који има жену и сполно опћи с властитом робињом, након што се за то сазна, нека му је мјесни начелник одузме па се она продаје изван провинције, а постигнута се за њу цијена уноси у државну благајну.

22. Онај који сполно опћи с туђом робињом, ако је угледан, због својега срамотног дјела треба дати власнику робиње 36 солида, а ако је ријеч о обичној особи, батина се и дат ће по могућности размјерно 36 солида.

23. Ономе који сполно опћи с редовницом, због тога што је

оскврнуо Божју цркву, реже се нос јер је његово срамотно дјело отуђило редовницу од Божје куће. Исту казну треба извршити и на њој.

27. Ако нетко начини прељуб с неком удатом женом, треба одрезати нос и њему и прељубници, јер од тога долази до развода и до пропасти дјеце, а не поштује се ни ријеч Господња који учи да их је Бог повезао у једно тијело. Прељубница, након што јој је одрезан нос, нека узме своје властите ствари, што их је донијела својем мужу, а прељубник неће бити одвојен од своје жене, макар му је нос одрезан. Кривично дјело прељуба треба врло точно истраживати па ће суди испитати тужитеља у том предмету и ако је ријеч о властитом мужу, или оцу, или мајци, или брату, или стрицу, који оптужује, побуда гоњења бит ће вјеродостојна, а ако су тужитељи странци, треба за те особе утврдити њихово грађанско стање и тражити од њих доказе. Ако докажу прељуб, нека се одсијече нос прељубнику и прељубници; ако се не докаже прељуб, него да је пријава учињена због непријатељства, нека лажни тужитељи претрпе исту казну.

30. Оному који силује дјевицу, нека се одсијече нос.

31. Ономе који заведе дјевојчицу која нема законске доби, тј. прије њезиних 13 година, нека се одреже нос и половица његове имовине нека се преда оној која је изгубила дјевичанство.

32. Ономе тко заведе туђу заручницу макар и с њезиним пристанком, нека се одреже нос.

34. Ономе који знајући опћи с мајком и њезином кћерком, нека се одсијече нос; истој казни потпада и она која је то знајући учинила.

35. Онај који има двије жене нека се батина, с тиме да се отјера каснија жена заједно с дјецом коју је родила.

36. Ако је жена учинила прељуб и остала у другом стању и посегне на своју утробу да побаци, након што се батина нека се заточи.

38. Хомосексуалци, и онај који је активан и онај који је пасиван, нека се казне мачем. Ако је пасиван млађи од 12 година, опрашта му се зато што његов узраст доказује да не зна што је поднио.

39. Содомити, тј. они који лијежу са животињама, нека се казне одсијецањем сполног органа.

40. Тко пали туђу шуму или у њој сијече дрва, нека се осуди на двоструко.

41. Тко због непријатељства или због грабежа узрокује пожар у граду, нека се спали. Ако је свјесно изван града запалио село или

поља или кућу у пољу, нека се казни мачем. Ако нетко који жели запалити стрниште или трње на својој њиви, учини ватру па се ватра прошири даље и запали туђе њиве или туђу лозу, судаци треба добро испитати ствар и ако је до тога дошло због неискуства или непажње онога који је ватру запалио, он ће надокнадити штету оштећеноме. Ако је запалио ватру у дану кад пуше јак вјетар или није припазио да спријечи ватру да се прошири, бит ће кажњен као немаран и неопрезан; ако је пак предузео све мјере опрезности па се нагло дигао жесток вјетар па се пожар проширио даље, нека се осуди. Ако се случајно запали нечија кућа и изгоре неке од његових властитих ствари и огањ се прошири те се запале оближње куће, неће бити одговоран зато што је пожар настао без његове воље.

[Lujo Margetić, *Ekloga iz 726. godine i njezina važnost za našu pravnu povijest*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci 1 (1980) str. 60-77]

САДРЖАЈ

Предговор	5
I Салијски закон	7
II Пето-шести сабор	11
III Еклога	21
IV Павле ђакон	33
V Ајнхард	41
VI Лиутпранд	57
VII Ибрахим ибн Јакуб	63
VIII Типик Јована Цимискија	65
IX Пјер Абелар	75
X Тимарион	97
XI Усама ибн Мункиз	109
XII Трубадурска поезија	133
XIII Велика повеља Енглеске	141
XIV Тома Аквински	153
XV Теодор Метохит	167
XVI Григорије Палама	177
XVII Инок Исаија	183
XVIII Јефимија	187
XIX Константин Михаиловић	191
XX Идрис Битлиси	213
Речник	219